Libellenreservaat Kuinderbos

Tekst:
Kars Veling
De Vlinderstichting

De Vlinderstichting heeft het Kuinderbos uitroepen tot libellenreservaat. Dit is op bekendgemaakt tijdens het symposium ter gelegenheid van het vijftig jarig beheer door Staatsbosbeheer van het Kuinderbos op 21 juni.

Bos met open plekken, zonnige bosranden, de grote plas, vennen, moerassig terrein en zelfs een beek. Dit maakt het Kuinderbos een ideaal leefgebied voor libellen. Er komen inmiddels 45 soorten libellen voor waarmee het tot de libellenrijkste gebieden van Nederland hoort. Onder deze libellen zijn een aantal zeldzame en bijzondere soorten zoals de noordse winterjuffer, gevlekte glanslibel en gevlekte witsnuitlibel. Staatsbosbeheer houdt in het beheer nadrukkelijk rekening met libellen en het gebied is goed toegankelijk, zodat mensen ook van de libellenrijkdom kunnen genieten. Dit was voor De Vlinderstichting aanleiding het Kuinderbos tijdens het symposium uit te roepen tot derde libellenreservaat in Nederland.

Vijftig jaar jong

Het Kuinderbos (Flevoland) is dus nog maar vijftig jaar in beheer bij Staatsbosbeheer. In de eerste jaren waren er nauwelijks libellen aanwezig, maar dat veranderde na een jaar of twintig. De eerste libellenwaarneming die in het bestand aanwezig is dateert uit 1972. Van dat jaar tot 1975 is er een aantal jaren gericht naar libellen gekeken bij het Kuinderbos. Er worden 13 soorten gemeld, waarvan ook een aantal minder algemene. Vroege glazenmaker en glassnijder zijn al vanaf die jaren goed in het Kuinderbos vertegenwoordigd.

Geen witte vlek meer

Na 1975 is in het Kuinderbos niet meer naar libellen gekeken totdat in 1995 het veldwerk plaatsvond voor de eerste landelijke libellenatlas. Toen werd ook het Kuinderbos onderzocht en bleek dat dit een zeer goed libellengebied was. In het verslag van de 'vakkenvreters', zoals de libellenliefhebbers werden genoemd die nog lege plekken op de kaart met waarnemingen trachten te vullen, wordt het Kuinderbos "verreweg het interessantste gebied" genoemd. Er werden zo'n 15 soorten aangetroffen en de meest opmerkelijke vondst was die van de bruine winterjuffer. Het ging om een vers uitgeslopen vrouwtje, wat een indicatie was dat de soort zich hier ook had voortgeplant. Dat was opmerkelijk, want in die tijd was het een zeldzame soort, die alleen nog in Zuid Nederland voorkwam.

Ook de andere winterjuffer

Deze melding is helemaal boeiend omdat drie jaar daarna het broertje van de bruine winterjuffer, de zeer zeldzame noordse winterjuffer in de Kuinderplas werd ontdekt. De soort plantte zich daar voort en dat was toentertijd, naast de Weeribben, de enige plaats waar dat van bekend was. De reputatie van het Kuinderbos was gevestigd en vanaf 2000 is het gebied veel door libellenliefhebbers bezocht. Dat leverde bijzondere waarnemingen op, zoals van de groene glazenmaker en veel noordse witsnuitlibellen in het Burchtbos en gevlekte glanslibel, bandheidelibel en de zuidelijke heidelibel. Ook de laatste jaren komen er nog nieuwe soorten bij op de soortenlijst. De gevlekte witsnuitlibel bijvoorbeeld, een soort die zelfs Europese bescherming geniet, heeft zich recent gevestigd, maar plant zich nu

Jacob Bijlsma

Gerard Eggens en Kars Veling onthullen het informatiebord over de libellen in het Kuinderbos.

Kars Veling

Gevlekte witsnuitlibel.

Gerard Eggens gehuldigd

Tijdens het symposium in het kader van vijftig jaar beheer van het Kuinderbos is Gerard Eggens in het zonnetje gezet. Namens Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Flevolandschap en De Vlinderstichting werd hij door Kars Veling benoemd tot 'supervlinder- en libellenbeschermer'.
Gerard is als vrijwilliger actief in Flevoland en wordt gewaardeerd vanwege een aantal kwaliteiten. Hij heeft een bijzonder scherpe blik en weet zo erg veel leuke waarnemingen te doen van vlinders en libellen. Hij heeft bovendien een enorme inzet en besteedt vrijwel elke vrije minuut aan het doen van onderzoek in Flevoland. Ten derde geeft hij zijn waarnemingen ook direct door aan de beheerders die wat met deze meldingen kunnen doen. Dat is voor beheerders trouwens niet altijd makkelijk en ze zullen ook niet steeds zijn adviezen opvolgen, maar de kennis wordt in ieder geval gedeeld.
Tijdens de huldiging werden er enkele anekdotes aangehaald. "Afgelopen zondag redde Gerard nog een grote weerschijnvlinder in het Waterloopbos, die een wisse verdrinkingsdood tegemoet ging". De weerschijnvlinder is een zeldzame soort, die de laatste jaren vaste voet lijkt te krijgen in bos en veengebieden in Zuid Friesland en de Noordoostpolder. Deze zomer heeft de soort zich echt in het Kuinderbos gevestigd en Gerard heeft veel van de waarnemingen op zijn naam staan. Ook De Vlinderstichting is blij met al het werk dat hij doet.

op diverse plekken voort. Er zijn door Staatsbosbeheer vennen gegraven en ook een beek is door het bosgebied aangelegd. Deze zal ook gaan stromen als de natuurontwikkeling helemaal is afgerond. Dan wordt het gebied misschien nog wel libellenrrijker dan het nu al is!

Noordse winterjuffer

De Noordse winterjuffer is een echte specialist. In de periode tussen 1975 tot 1990 was de soort vrijwel verdwenen uit ons land. In de negentiger jaren kwam het herstel. In 1998 wordt in de Kuinderplas voortplanting vastgesteld en sindsdien is de soort een vaste verschijning. Naast de Kuinderplas is alleen de Weeribben bekend als vast voortplantingsgebied. De noordse winterjuffer heeft een bijzondere levenswijze, omdat de soort, net als zijn broertje de bruine winterjuffer, als libel overwintert. Alle andere juffers en libellen overwinteren als eitje of larve. In juli en augustus sluipen de verse winterjuffers uit hun larvehuidje. Ze zijn dan nog kwetsbaar en schuilen in de oevervegetatie en jagen daar op insecten. Al snel echter zwerven ze weg van het water en worden in bosranden en open bospaden aangetroffen. Nog later zwerven ze verder weg en kunnen ze kilometers verderop in overwintering gaan. Ook in het Kuinderbos zelf vindt overwintering plaats. In het najaar van 2010 werden door Gerard Eggens,

Kars Veling

De recentelijk aangelegde beek en vennen blijken al snel door veel libellen te worden bewoond.

Jaap Bouwman

Noordse winterjuffer.

een zeer enthousiast vlinder- en libellenwaarnemer in de Noordoostpolder (zie kader), vele tientallen tot honderden noordse winterjuffers aangetroffen op graslandjes in het Kuinderbos. In andere jaren waren nooit zulke grote aantallen gezien. Of het hier gaat om in het Kuinderbos uitgeslopen libellen of dat het zwervers vanuit de andere voortplantingsplaats de Weeribben betrof is niet zeker. Na de overwintering zijn de eerste noordse winterjuffers al weer te zien op zonnige dagen in maart. Op het zuiden gesitueerde bosranden waar de temperatuur snel stijgt hebben de voorkeur. In de loop van maart worden ze weer gezien bij hun voortplantingswater en jagen ze om hun conditie op peil te brengen voor de voortplanting die vooral in mei plaatsvindt.